

Przyczyny, przebieg i skutki uzależnień

***Uzależnienie** to odczuwalny przez jednostkę nacisk zażywania określonych środków (naturalnych bądź sztucznych), które mogą wywoływać skutki niebezpieczne dla zdrowia lub życia.*

Rodzaje uzależnień:

- psychiczne - jednostka ma wewnętrzne przekonanie o tym, że nie jest w stanie funkcjonować bez określonego środka
- fizyczne - środek odurzający staje się stałym elementem metabolizmu organizmu sprawiając, że organizm nie jest w stanie bez niego funkcjonować; efektem odstawienia środka odurzającego jest abstynencja
- społeczne - na jednostkę działa presja wywoływana przez społeczeństwo, np. przez grupę rówieśniczą, modę, więź z inną osobą; uzależnienie społeczne jest obecne głównie wśród młodzieży i może wiązać się np. ze wspólnym zażywaniem narkotyków

Teorie dotyczące rozwoju uzależnień:

- medyczne - z punktu widzenia medycyny uzależnienie jest chorobą (w rozumieniu medycznym), a jego źródeł należy upatrywać we właściwościach organizmu uzależnionej jednostki oraz we właściwościach danego środka odurzającego; teorie medyczne biorą pod uwagę farmakologiczne skutki oddziaływania środków odurzających na organizm (wywoływanie stanów euforii oraz nieprzyjemne dolegliwości po ich odstawieniu), czynniki genetyczne oraz fizjologiczne
- psychologiczne - według teorii psychologicznych uzależnienie jest objawem różnorodnych zaburzeń jednostki; w takim przypadku zażywanie środków odurzających stanowi przejaw mechanizmów obronnych jednostki
- pedagogiczne - z punktu widzenia koncepcji pedagogicznych wszelkie uzależnienia mogą być skutkiem źle przeprowadzonego procesu socjalizacji jednostki; przyczyną wadliwej socjalizacji może być źle funkcjonujące środowisko rodzinne, wadliwy system szkolny oraz bliskie kontakty z jednostkami już uzależnionymi
- socjologiczne - w teoriach socjologicznych przyczyny uzależnień upatruje się w przemianach, jakie zachodzą we współczesnym świecie, czego konsekwencją są pewne zmiany cywilizacyjne; na stan uzależnienia mają wpływ zarówno czynniki mikrospołeczne, jak i makrospołeczne
- społeczne - konsekwencją uzależnień może być utrata pracy i dochodów, stracenie oszczędności, wydatki na leczenie odwykowe, zniszczenie związków międzyludzkich i więzi interpersonalnych, związanie się z grupami przestępczymi, agresja i przemoc

Etapy uzależnienia:

- zapoznavanie się ze stanem odurzenia - podstawową rolę pełnią tu kontakty ze środowiskiem osób uzależnionych, w początkowej fazie rolę dominującą pełnią motywy psychologiczne i społeczne, środek odurzający nie jest jeszcze tak bardzo pożądany, gdyż jego początkowe zażywanie może wiązać się z nieprzyjemnymi odczuciami i bolesnymi reakcjami organizmu
- czerpanie przyjemności ze stanu odurzenia - jednostka zaczyna odczuwać przyjemność związaną z zażywaniem środka odurzającego, następuje zwiększona tolerancja organizmu na działanie środków odurzających, a tym samym uzależnienie jednostki jest coraz większe, co staje się przyczyną kolejnych eksperymentów i poszukiwania środków o mocniejszym działaniu; kontakty jednostki ze środowiskiem osób uzależnionych dają dla niej możliwość zaspokojenia pewnych potrzeb

- stan odurzenia staje się celem podstawowym - jest to już uzależnienie zaawansowane, które charakteryzuje się tym, że wszelkie działania jednostki są podporządkowane zażywaniu środków odurzających; wszelkie kontakty i więzi społeczne, w których jednostka przebywała, zostają zerwane, a jej jedynym otoczeniem stają się osoby uzależnione
- stan odurzenia stanowi normę - najsilniejszy stopień uzależnienia, w którym zażywanie środka odurzającego staje się niezbędnym warunkiem funkcjonowania; na tym etapie uzależnienia środki odurzające coraz rzadziej wywołują stan euforyczny, a ich doświadczanie jest uzależnione od przyjmowania coraz większych dawek, często niebezpiecznych dla życia; w organizmie jednostki zachodzą niekorzystne zmiany, które mogą prowadzić nawet do śmierci

Przyczyny uzależnień:

- biopsychiczne - zaburzenia emocjonalne i związana z nimi podatność na uzależnienia, zaburzony rozwój osobowości, nadpobudliwość psychiczna, brak odporności na stres, choroby somatyczne i psychiczne, nerwice, uszkodzenia mózgu, podatność na uzależnienia, zaburzenia w funkcjonowaniu układu nerwowego
- psychospołeczne - zaburzone oddziaływanie środowiska rodzinnego i szkolno - wychowawczego, czego przyczyną jest brak lub niedostateczne zaspokojenie określonych potrzeb jednostki, różnorodne niepowodzenia w życiu (w sferze zawodowej lub osobistej), co może być przyczyną wycofania się jednostki w świat iluzji - w ten sposób jednostka chce uciec przed sytuacją życiową, która jest dla niej stresująca, bolesna i której nie akceptuje
- kulturowe - określona moda, potrzeba odniesienia sukcesu, zbyt mała ilość rozrywek, brak atrakcyjnych zajęć, ogólna dostępność środków odurzających, sprzeciw wobec obowiązującym i społecznie akceptowanym systemom norm i wartości, chęć zaspokojenia określonych potrzeb, brak celów i perspektyw

Skutki uzależnień:

- fizyczne - niekorzystny wpływ na zdrowie; może być to wpływ bezpośredni (np. nieprawidłowe funkcjonowanie układu krążenia, pokarmowego, oddechowego, nerwowego) lub pośredni (uzależnienia mogą powodować złą dietę, zaprzestanie dbania o siebie, czego konsekwencją może być stan chorobowy)
- psychologiczne - nałóg staje się najważniejszym elementem życia, w wyniku czego na dalszy plan schodzą codzienne czynności oraz cele życiowe; uzależnienie może powodować niską samoocenę, obniżenie samokontroli oraz brak zaufania do samego siebie
- pedagogiczne - można wyróżnić tu skutki rodzinne (zakłócenie prawidłowego funkcjonowania rodziny, zaburzenia w obszarze ról i funkcji pełnionych w rodzinie, przemoc w rodzinie), kryminologiczne (uzależnienia mogą być źródłem przestępczości); występuje tu czynnik wiktyimizacji - jednostki uzależnione są w większym stopniu narażone na działania przestępcze skierowane przeciwko nim

Propozycje ciekawych pozycji książkowych do tematu uzależnień:

1. „Wychowanie bez porażek” T. Gordon Warszawa 2000,
2. „Wychowanie bez porażek w praktyce” T. Gordon Warszawa 2004,
3. „Jak wychować szczęśliwe dziecko” W. Fichelberger Warszawa 2000,
4. www.narkomania.org.pl
5. www.parpa.pl

Pedagog szkolny: M. Krawczyk